VNS 3/2020 vp - asiantuntijasuunnitelmaluonnos

Valtioneuvoston selonteko kuvaa mitä eri tavoitteiden osalta on tehty. Agenda 2030 -tiekarttatyö siitä, miten työ etenee kohti vuotta 2030, on vasta tekeillä.

Asiantuntijasuunnitelmaehdotus perustuu selonteon luonteeseen, YK:lle toimitettuun maaraporttiin, valiokuntien yhteiskuulemiseen syksyllä 2020, TuV:n omiin painopisteisiin, raportteihin & lausuntoihin sekä TuV:n viime vaalikauden Agenda 2030-ponsiin.

Asiantuntijakuulemisten teemat

TuV:n Agenda 2030 -ponnet:

- **Politiikkajohdonmukaisuus**: tilannekuva suhteessa Agenda2030-tavoitteisiin, tavoitteiden toimintaan integroiminen, tavoitteiden ristiriidat ja synergiat, tavoitteiden toteutumisen seuranta, ilmiöpohjaisuus, mittarit
- **Tärkeimmät muut ponnet**: Globaalitilanne; pohjoismainen yhteistyö; osallistuminen

TuV.n omat teemat:

- **Kestävyysmurros taloudessa ja yhteiskunnassa**: teknologia, liiketoiminta, työ, koulutus, hiilineutraali kiertotalous
- **Kestävyysmurros arjessa**: ihmisten osallistuminen, osaaminen, toivo
- **Väestö ja alueet kestävyysmurroksessa**: terveys, mielenterveys, väestökehitys ajassa ja alueellisesti, alueiden ja niiden luonnonresurssien kehitys ja merkitys resilienssin ylläpitämiselle kestävyysmurroksessa

TuV:n rooliksi on asiantuntijasuunnitelmaa tehdessä tulkittu **tavoitteiden toimeenpanon vauhdittaminen** eli tavoitteiden toimeenpanon esteiden ja mahdollisuuksien selvittäminen.

Selonteko esittää hallituksen toimenpiteet kunkin Agenda2030-tavoitteen osalta erikseen. Kuulemisissa on tarkoitus katsoa tavoitteita **poikkileikkaavasti**, risteyskohtia tunnistaen sekä toiminnan pullonkauloja ja synergiamahdollisuuksia etsien.

Keskeinen käsite: ”Kestävä kehitys” on vanha kattokäsite kestävyystavoitteiden tavoittelulle tai niiden mukaiselle elämäntavalle. Kun ymmärrys planeetan kantokyvyn rajoista on lisääntynyt, kestävän kehityksen keskustelussa on enenevästi saanut sijaa ajatus, jonka mukaan kestävyystavoitteiden saavuttaminen vaatii järjestelmätason muutosta yhteiskunnan toiminnassa. Tätä siirtymäprosessia on viime vuosina kuvattu esimerkiksi käsitteillä ”kestävyysmurros”, ”vihreä siirtymä” ja ”ekologinen jälleenrakentaminen”. Ydinasia on, että luonnon uusiutumiskyky asettaa ne rajat, joihin erityisesti talouden järjestelmät on pakko mukauttaa, mihin väistämättä liittyy myös sosiaalisia ja kulttuurisia muutoksia. Asiantuntijasuunnitelmassa tästä mukauttamisesta käytetään Kestävyyspaneelin termiä ***kestävyysmurros*.** Suunnitelman aihekokonaisuudet liittyvät kestävyysmurroksen aikaansaamiseen. Ympäristö ei ole oma aiheensa vaan reunaehto, johon murroksellisesti sopeutuvasta taloudesta, arjesta, alueista ja väestöstä kuullaan.

Muita käsitteitä: Kyvystä mukauttaa toimintaa kriiseissä ja tehdä proaktiivisia muutoksia voidaan käyttää sanaa ”resilienssi”. Kestävyysmurroksella tavoiteltavan talouden materiaalista puolta on yhteiskunnallisessa keskustelussa kuvattu esimerkiksi ”biotaloutena” ja ”kiertotaloutena”. ”Jakamistalouden” yhteys kestävyysmurrokseen on hämärämpi, mutta sen voidaan ajatella vähentävän materiaalin kulutusta ja helpottavan toimeentulon saavuttamista. Uudenlaisen jakamistalouden mahdollistavasta ”alustataloudesta” keskustellaan toistaiseksi pikemminkin osana digitalisaatiota kuin osana kestävyysmurrosta.

Kuulemisten juoksutusluonnos

1. **Politiikkajohdonmukaisuus I**: Tavoitteiden integrointi valtionhallintoon
2. **Politiikkajohdonmukaisuus II**: Tavoitteiden toimeenpano ja seuranta

3. **Kestävyysmurros taloudessa ja yhteiskunnassa**: Kestävyysmurroksen teknologiat, tilastot ja tukeminen
4. **Kestävyysmurros taloudessa ja yhteiskunnassa**: Määritelmät (STN-yhteistyö)
5. **Kestävyysmurros taloudessa ja yhteiskunnassa**: Ratkaisut (STN-yhteistyö)
6. **Väestö kestävyysmurroksessa**: Tavoitteiden synergiat ja ristiriidat, +/- kehityskulut
7. **Alueet kestävyysmurroksessa**: Tavoitteiden synergiat ja ristiriidat, +/- kehityskulut
8. **Kestävyysmurros osaksi arkea**: Tavoitteiden synergiat ja ristiriidat, +/- kehityskulut
9. **Kestävyysmurros osaksi arkea**: Nuorten näkökulma
10. **Kestävyysmurros taloudessa ja yhteiskunnassa**: Disruptiiviset yritykset kestävyysmurrosta tekemässä
11. **Epävirallinen valmistava keskustelu**
12. **Yksityiskohtainen käsittely**

ALUSTAVAT TEEMAT JA KYSYMYKSET ASIANTUNTIJOILLE

Alla on pohjaehdotus, jota voi muokata tai johon voi lisätä aiheita, kysymyksiä ja tahoja. Suunnitelmassa mainitut yksittäiset hankkeet ja tutkijat ovat esimerkinomaisia. Sihteeristö etsii tarvittaessa lisää kuultavia valiokuntaa kiinnostavista teemoista. Suuri osa lausunnoista pyydetään kirjallisesti. Suullisissa kuulemisissa painotetaan erityisesti edustajien toivomia tahoja, jos aikataulut saadaan sopimaan.

Politiikkajohdonmukaisuus

Miten Agenda 2030 -tavoitteet on integroitu valtionhallintoon? Miten yhteistyö organisoidaan sektorirajat ylittävien tavoitteiden osalta?

- LVM, MMM, OPM, STM, TEM, UM, VM, YM (Mitkä 3 paikalle? Loput kirjallisena)
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (käsittelee mm. politiikkajohdonmukaisuutta A2030-tavoitteiden edistämisessä)

Miten Agenda 2030 -tavoitteet toimeenpannaan ja niiden etenemistä seurataan ja arvioidaan?

- Marja Innanen, VNK:n kestävän kehityksen sihteeristö: Agenda 2030 -tiekarttatyö (PONSI: Tulevaisuus- ja Agenda-selontekojen kytkennät)
- Sami Pirkkala, VNK:n sihteeristö kestävän kehityksen tila -indikaattoriseuranta (PONSI mittareista)
- Lainsäädännön arviointineuvosto & ”Säädösehdotusten vaikutusten arvioinnit” -raportin kirjoittajat Keinänen & Pajuoja: Poliittisten päätösten vaikutusarvioinnin kehittäminen Agenda 2030-näkökulmasta? (PONSI vaikutusarvioinnista)

Mitä ovat asiantuntemuksenne näkökulmasta keskeiset synergiat ja ristiriidat Agenda 2030 -tavoitteiden välillä ja mitä mahdollisia positiivisia ja negatiivisia kehityskulkuja niihin voi esimerkiksi liittyä?

- Syke
- Luke
- Luontopaneeli
- Ulkopoliittinen instituutti FIIA (PONSI globaalista tilanteesta)
- Pohjoismaiden neuvosto; Arktinen neuvosto (PONSI PM-yhteistyöstä)
- Tutkijoita/ hankkeita

Kestävyysmurros taloudessa ja yhteiskunnassa

Miten talouden kestävyysmurrosta voidaan seurata ja tukea?

- Business Finland
- Risto Linturi (Kestävän kehityksen teknologiat)
- Tilastokeskus kestävyysmurroksen havaitsemisesta
- Creative Finland
- Etla

- Talouden toimijoita/ tutkijoita

Neljän STN-hankkeen kanssa suunniteltavat 2 kuulemista kestävän kasvun luonteesta ja määritelmistä sekä ratkaisuista

- Kestävän kasvun avaimet, GROWTH-hanke
- Innovatiiviset materiaalit ja palvelut resurssiviisauden ja kestävän kehityksen edistäjinä, IMPRES-hanke
- Sopeutuminen kestävän kasvun edellytyksenä, ADAPT-hanke
- Ilmastonmuutos ja ihminen, CLIMATE-hanke

Hankkeille kerrotaan etukäteen valiokunnan kiinnostuksista, kuten hiilineutraaliuden nopeutettu saavuttaminen; kiertotalouden radikaalit ratkaisut; jalostusarvon nosto; talouden uudelleenajattelu; luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen; ruokajärjestelmän muutos; kulutuksen muutos; sosiaaliset ja kulttuuriset innovaatiot

Miten osaaminen, koulutus ja työ voivat tukea kestävyysmurrosta?

- SAK, AKAVA, STTK
- EK
- VATT
- BIOS (ekologinen jälleenrakennus)
- Koulutustahoja tai -tutkijoita: Koulutus kestävyysmurroksessa: kestävyysmurrosajatteluun kouluttaminen, tulevaisuuden aloille kouluttaminen

Mitä ovat asiantuntemuksenne näkökulmasta keskeiset synergiat ja ristiriidat Agenda 2030 -tavoitteiden välillä ja mitä mahdollisia positiivisia ja negatiivisia kehityskulkuja niihin voi esimerkiksi liittyä?

- Rahoitusalan tutkijoita tai -toimijoita
- Vake
- Sitrasta kiertotalousasiantuntemusta
- Tutkijoita, esim. energia- ja ruokajärjestelmiin liittyen

Mikä estää ja edesauttaa kestävyysmurrosta tukevan liiketoiminnan kehitystä?

- 3-5 disruptiivista start-up -yritystä

<u>Väestö kestävyysmurroksessa</u>

Mitä ovat asiantuntemuksenne näkökulmasta keskeiset synergiat ja ristiriidat Agenda 2030 -tavoitteiden välillä ja mitä mahdollisia positiivisia ja negatiivisia kehityskulkuja niihin voi esimerkiksi liittyä?

- THL
- Väestöntutkimuslaitos
- VTM Miika Kabata (radikaalien teknologioiden käyttöönoton vaikutukset ihmisryhmiin)
- Tutkimusta alueiden sukupuolisesta eriytymisestä
- Tutkimusta hyvinvoinnista ja ikääntymisestä kestävyysmurroksessa

<u>Alueet kestävyysmurroksessa</u>

Mitä ovat asiantuntemuksenne näkökulmasta keskeiset synergiat ja ristiriidat Agenda 2030 -tavoitteiden välillä ja mitä mahdollisia positiivisia ja negatiivisia kehityskulkuja niihin voi esimerkiksi liittyä?

- Valtionhallinnon kehittämisosasto julkisen hallinnon strategiasta (strategialla tuetaan valtion viranomaisten, kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä ja työnjakoa)
- CANEMURE, EU Life-hanke, jossa toteutetaan käytännön ilmastotoimia, edistetään alueellista ilmastotyötä sekä tuotetaan asiantuntijatietoa kuntiin ilmastotyön tueksi
- E2 Tutkimus (Riippumaton ajatuspaja/ tutkimuslaitos, jolla tutkimusta esim. ilmastotoimien koetusta tärkeydestä; sukupolvien hyvinvointiyhteiskuntanäkemyksistä; elintarvikeyrityksistä; maaseudun

kestävästä kehityksestä, ruuantuottajien ja -kuluttajien osallistumismahdollisuuksista; ulkomaalaistaustaisten kokemuksista Suomessa)
- Tutkimusta/ tahoja

Kestävyysmurros arjessa

Miten kestävyysmurros saataisiin osaksi arkea?
- Kansalaisjärjestöt (PONSI: osallistumisen näkyminen selonteossa)
- POLIMA-hanke: lisää ymmärrystä tavoista, joilla ihmiset kuvittelevat ja toteuttavat vaihtoehtoisia poliittisia tulevaisuuksia tässä ja nyt.
- STN:n PALO-hanke: Osallistuminen pitkäjänteisessä päätöksenteossa
- Demos Helsinki
- STN:n ORSI-hanke: Tutkimme hallintoa ja budjetointia, arjen osallistumista, vastuullisia innovaatioita ja kulutusvalintojen ohjausta.
- STN:n CORE-hanke Tutkii ja kehittää julkisen vallan, kansalaisten ja yritysten välistä yhteistoimintaa ympäristösuunnittelussa ja –päätöksenteossa.
- Kulttuurintutkimusta/ kulutustutkimusta/ luovia aloja: Kestävyysmurroksen kulttuurin tukeminen, luovuuden hyödyntäminen
- Esteettömyystutkimusta/ tahoja

Miten kestävyysmurros saataisiin osaksi nuorten arkea?
- Nuorten Agenda 2030-ryhmä
- Panu Pihkala (Ilmastoahdistustutkija, jonka kuuleminen Nuorten Parlamentin 2020 yhteydessä peruuntui)